

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Zitting 1963—1964

Nr. 15

NOTA VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder de nrs. 154 en 154a der zitting 1962—1963 en onder de nrs. 8 en 8a der zitting 1963)

NOTA betreffende het ontwerp van wet tot wijziging van enige artikelen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie, de Wet tot invoering van het Wetboek van Strafvordering, de Beginselenwet gevangeniswezen, de Wegenverkeerswet, de Vuurwapenwet 1919, de Jachtwet, de Veewet en de Kieswet. (*Ingezonden 31 oktober 1963.*)

Na zijn optreden als Minister van Justitie heeft de ondergetekende zich aanstonds georiënteerd over de stand van zaken met betrekking tot het onderhavige wetsontwerp. Gelijk bekend is de verdere behandeling daarvan op 2 juli jl. in de Eerste Kamer aangehouden, toen bleek, dat de discussie niet tot een afsluiting kon worden gebracht. Verschil van inzicht bestond slechts over één onderdeel van het ontwerp, nl. artikel IV, onder B, bevattende een aanvulling van artikel 9 van de Beginselenwet gevangeniswezen.

De ambtsvoorganger van de ondergetekende had desgevraagd tevoren nog schriftelijk (in een nota naar aanleiding van het nader eindverslag van de commissie van rapporteurs) een uiteenzetting gegeven over reeds getroffen en in voorbereiding zijnde voorzieningen op het gebied der psychopatenzorg. Uit het betoog van de senatoren, die over bedoeld onderdeel van het ontwerp in de vergadering van 2 juli jl. het woord voerden, werd duidelijk, dat de op dit stuk blijkbaar bestaande ongerustheid niet was weggenomen. Men gaf er de voorkeur aan, het gesprek voort te zetten met een niet demissionaire minister.

De ondergetekende rekt zich ontslagen van de taak, doel en strekking van de onderhavige wetswijziging opnieuw uiteen te zetten. Hiervoor kan naar de memorie van toelichting en naar de nota van zijn ambtsvoorganger worden verwezen. Hij wil gaarne trachten, in het navolgende een grondslag te leggen voor een vruchtbare verdere gedachtenwisseling.

Men pleegt te spreken van een „passantenprobleem”, waarbij men dan denkt aan de totaliteit van hen, die in een huis van bewaring een kortere of langere wachttijd moeten doormaken wegens plaatsgebrek in de voor hen bestemde inrichting. Voor een goed begrip van de aard en omvang van bedoeld probleem is het echter noodzakelijk inzicht te hebben in de categorieën passanten, die er zijn, en in de uiteenlopende redenen, waarop voor elk dezer categorieën een verblijf van een zekere duur in een huis van bewaring onvermijdelijk is. De volgende groepen laten zich onderscheiden.

1. Ter beschikking gestelden, die uit de inrichting van verblijf zijn ontlucht of die zich aan het toezicht tijdens voorwaardelijk ontslag of proefverlof hebben onttrokken.

Het spreekt vanzelf, dat na aanhouding moet worden nagegaan, of de betrokkene zich tijdens de ontluchtperiode aan delicten heeft schuldig gemaakt alvorens kan worden beslist of herplaatsing in het gezicht van herkomst verantwoord is. Tot dusver is de praktijk, dat na opneming als passant in een huis van bewaring de politie ter plaatse van de aanhouding de betrokkene hoort over zijn gedragingen, zijn verblijfplaats(en) e.d. Het relaas van dit verhoor wordt via de officier van justitie aan het departement van de ondergetekende ingezonden. De plaatselijke politie begeeft zich niet in een verificatie van de opgaven van betrokkene, omdat daarvoor een vaak uitgebreid onderzoek nodig is, dat zich over plaatsen in het gehele land kan uitstrekken. Uiteraard bestaat echter aan zodanige verificatie wel behoefte. De ondergetekende heeft besloten daarom te komen tot een systeem, waarbij het onder-

zoek in zijn geheel geschiedt door over het gehele land bevoegde rijksrecherche. Op korte termijn wordt dit systeem bij wijze van proef ingevoerd voor de ontvluchten, die in de ressorten van de gerechtshoven te Amsterdam en 's-Hertogenbosch zijn aangehouden. Hierbij geldt als richtlijn, dat het onderzoek binnen drie weken moet zijn afgesloten. Daarna kan in het algemeen op korte termijn worden beslist of tot terugplaatsing kan worden overgegaan dan wel opname in het Selectie-instituut moet volgen.

Indien blijkt van gepleegde strafbare feiten zal vaak de mogelijkheid van toepassing der voorlopige hechtenis bestaan. Van die mogelijkheid wordt echter niet steeds gebruik gemaakt, omdat de rechter in de bevolen terbeschikkingstelling soms reeds een rechtsgrond voor vrijheidsbeneming aanwezig acht. Hangende de strafvervolgung tegen hem is echter zijn bestemming in het kader der terbeschikkingstelling in het algemeen moeilijk vast te stellen.

Het moge duidelijk zijn, dat ten aanzien van de bovenbedoelde groepen de insluiting als passant niet primair een gevolg is van plaatsgebrek in de verplegingsinrichtingen, doch voortvloeit uit de noodzaak de gedragingen der betrokkenen nauwkeurig te doen onderzoeken alvorens op verantwoorde wijze kan worden beslist in welke inrichting hun verpleging als terbeschikkinggestelde zal dienen te geschieden.

2. Ter beschikking gestelden, die wachten op overbrenging naar het Selectie-instituut. Dit zijn in de eerste plaats zgn. nieuwe gevallen, doch in deze groep kunnen zich ook personen bevinden, ten aanzien van wie herselectie gewenst is na ontvluchting, mislukt proefverlof e.d.

Ten aanzien van de onder 1 en 2 bedoelde categorieën passanten, wier bestemming (nader) moet worden vastgesteld, oordeelde de Hoge Raad in een arrest, juist vóór de mondelinge behandeling van dit ontwerp geweest, dat het tijdelijk verblijf in een huis van bewaring in beginsel rechtmatig is.

Van de op 23 oktober 1963 aanwezige 42 passanten vielen 21 in de eerstgenoemde categorie, terwijl één passant op opname in het Selectie-instituut wachtte.

3. Tot dusver was sprake van passanten, wier bestemming (nader) moet worden vastgesteld. Daarnaast zijn er de gevallen, waarin de bestemming (na opname in het Selectie-instituut en/of na het onder 1 bedoelde onderzoek, eventueel gevolgd door een strafvervolgung) is bepaald, doch moet worden gewacht op het vrijkomen van een plaats in de inrichting van bestemming. Het zijn deze gevallen (op 23 oktober 1963 20 in getal), waarvoor de voorgestelde wetswijziging nodig is.

Wat de wachttijden van deze groep betreft kan worden medegedeeld, dat op de genoemde peildatum (23 oktober 1963) in de huizen van bewaring 11 passanten aanwezig waren, wier bestemming in september is vastgesteld, terwijl dit ten aanzien van de overige 9 in oktober is geschied.

In dit verband is vermeldenswaard, dat op korte termijn de status van het Selectie-instituut zal worden gewijzigd. Zoals bekend plegen de meeste ter beschikking gestelden enige tijd voor onderzoek in deze inrichting te verblijven. Het instituut heeft tot dusver steeds de status van huis van bewaring gehad, al is de situatie uiteraard in feite zeer verschillend door de aanwezigheid van een medische staf. In overeenstemming met het desbetreffend advies van de Sectie Psychopatenzorg van de Centrale Raad van Advies verkrijgt het instituut per 1 januari a.s. de status van Rijksasiel. Voor de vervulling van de verantwoordelijke functie van geneesheer-directeur is inmiddels een gekwalificeerde zenuwarts bereid gevonden.

In het reeds genoemde arrest dat de Hoge Raad juist vóór de mondelinge behandeling van dit ontwerp heeft gewezen in een door een passant tegen de staat aangespannen procedure, is overwogen, dat de (in beginsel rechtmatige) detentie in een huis van bewaring onrechtmatig zou kunnen worden „indien in redelijkheid niet meer kan worden geoordeeld, dat het uitblijven van een beslissing (nl. omtrent de plaats van bestemming) nog door de omstandigheden wordt gewettigd”. Dit doelt kennelijk op gevallen, waarin de overheid duidelijk in gebreke is de bestemming van de betrokken gedetineerde zo

spoedig mogelijk te bepalen. Mutatis mutandis kan bedoelde overweging worden overgebracht op de voorgestelde aanvulling der betrokken wetsbepaling; zij houdt dan een waarschuwing in tegen nalatigheid in het scheppen van de mogelijkheid om de ter beschikking gestelde wiens bestemming reeds is vastgesteld, in de plaats van bestemming te doen opnemen. De ambtsvoorganger van de ondergetekende heeft reeds verklaard, deze waarschuwing ter harte te zullen nemen. De ondergetekende sluit zich daarbij gaarne aan.

De grote moeilijkheid is, op welk moment in een bepaald geval de omstandigheden de opneming als passant naar redelijk oordeel niet meer wettigen. Voor het dagelijkse beleid bestaat vanzelfsprekend behoefte aan een richtlijn met concretere inhoud. De ondergetekende acht het noodzakelijk van zijn kant in deze behoefte te voorzien. Erkennende, dat ieder individueel geval weer verschillend ligt, meent hij toch een algemene norm te moeten geven, bestaande in een verbod om een ter beschikking van de Regering gestelde, wiens bestemming reeds is vastgesteld, langer dan een bepaalde periode als passant in een huis van bewaring te doen verblijven. Dit maximum heeft hij, na afweging van theoretische wenselijkheden en praktische mogelijkheden, gesteld op acht weken. Ten einde te voorkomen, dat een passant, die eerst b.v. wegens ontvluchting in het huis van bewaring moet vertoeven, vervolgens naar het Selectie-instituut gaat en daarna na het verkrijgen van een (nieuwe) bestemming wederom in een huis van bewaring wordt opgenomen, in totaal een te lange tijd aldaar zou vertoeven, heeft de ondergetekende tevens bepaald, dat het totaal van de beide perioden nimmer meer dan 12 weken zal zijn. Uiteraard moet er, zoals thans ook geschiedt, naar worden gestreefd, het verblijf in een huis van bewaring zo mogelijk korter te doen duren. Het vaststellen van een maximumperiode kan er echter toe bijdragen, dat men „alles op alles zet” om elke passant zo spoedig mogelijk op de plaats van zijn bestemming te doen komen.

De vraag rijst, wat moet geschieden met hen, die volgens deze richtlijn het huis van bewaring moeten verlaten, doch nog niet naar hun definitieve plaats van bestemming kunnen gaan. De ondergetekende heeft doen onderzoeken welke mogelijkheden er bestaan om deze groep — die, uitgaande van de tegenwoordige aantallen passanten, klein zal zijn — in de tussenfase ergens op te nemen waar de wachttijd, beter dan in een huis van bewaring, dienstbaar kan worden gemaakt aan de door de rechter bevolen verpleging. Die mogelijkheid is gevonden in een der rijksasielen, waar op korte termijn een aparte afdeling als opvangcentrum voor 12 ter beschikking van de Regering gestelden kan worden ingericht. De verwezenlijking van dit project, dat enige bouwkundige voorzieningen noodzakelijk maakt, en waarvoor extra verplegend en bewakingspersoneel moet worden aangetrokken, is ter hand genomen, nadat de betrokken geneesheer-directeur medewerking had toegezegd.

De ondergetekende meent, dat hiermede een belangrijke verbetering wordt bereikt. Hij deelt de opvatting van zijn ambtsvoorganger, dat de inrichting van een centraal gesticht voor alle passanten op te veel bezwaren stuit. De geschetste oplossing vermijdt deze bezwaren, doch waarborgt wel, dat de wachttijden in het huis van bewaring, waartegen ontegenzeggelijk bezwaren bestaan, binnen de hierboven geschetste maximale grenzen zullen blijven.

De voorgestelde aanvulling van artikel 9 der Beginselenwet is noodzakelijk om ook in de toekomst de juist gebleken selectieprocedure te kunnen blijven volgen. Naar aanleiding van deze niet meer dan technische aanpassing van een bestaand wettelijk voorschrift is opnieuw bezinning gevolgd over het passantenprobleem als zodanig.

De ondergetekende meent te hebben aangetoond, dat thans reeds enige belangrijke stappen zijn gezet om in deze sector van overheidsbemoeiing tot verbetering te komen. Hij zegt voorts gaarne toe, dat hij bedacht zal blijven op verdere mogelijkheden daartoe.

De Minister van Justitie,
Y. SCHOLTEN.